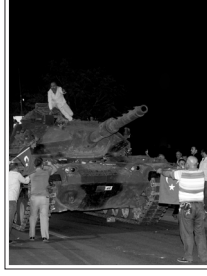

DARBENİN HAREKAT PLANI VE CUNTACI TERÖRLE MÜCADELE

HASAN BASRİ YALÇIN

DARBENİN HAREKAT PLANI VE CUNTACI TERÖRLE MÜCADELE

HASAN BASRİ YALÇIN

COPYRIGHT © 2016

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Hasan Suat Olgun

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüp İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
CUNTANIN HAREKAT PLANI	9
CUNTACILIK ZİHNİYETİNİN KAÇINILMAZ SONU	14
CUNTAYLA MÜCADELE STRATEJİSİNİ DÜŞÜNMEK	15
SONUÇ VE ÖNERİLER	19

YAZAR HAKKINDA

Hasan Basri Yalçın

İstanbul Ticaret Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. Uluslararası ilişkiler teorisi, uluslararası güvenlik, strateji, NATO ve sosyal bilimler felsefesi konularında çalışmaları bulunmaktadır.

ÖZET

Bu analiz 15 Temmuz cuntacı darbe girişiminin hareket planı ve bu hareket planını üreten zihniyet üzerinedir. Çalışmada darbecilerin yıldırım savaşı olarak adlandırılacak bir darbeye teşebbüs ettikleri dile getirilecektir. Buna göre darbeciler Ankara ve İstanbul'da stratejik hedefleri ele geçirerek ya da devre dışı bırakarak önce orduyu ve toplumu sonra siyasal otoriteyi ele geçirmek istemiştir. Fakat taktik ve operasyonel yönetime fazla odaklanan darbeciler stratejik hedeflere hakkıyla eğilmediler çünkü sahip oldukları bürokratik ve örgütçü zihniyet hedeflerden uzaklaşmalarına neden oldu. Bu iddialar üzerine analiz kısa ve uzun vadeli tedbirler tavsiye etmektedir. Kısa vadede Paralel Devlet Yapılanması'yla (PDY) acil ve kapsamlı mücadeleye işaret edilmiştir. Uzun vadede ise siyasal, stratejik ve taktik tedbirler ayrıntılandırılmıştır.

Bu çalışmada 15 Temmuz darbe girişiminin hareket planı ele alınmakta ve benzeri girişimlere karşı mücadele önerileri sunulmaktadır.

GİRİŞ

Türkiye, tarihinin en ilginç darbe teşebbüslerinden birini atlattı. 15 Temmuz akşam saatlerinde başlayan bir askeri hareketlilik ertesi sabaha kadar oldukça sıcak bir şekilde devam etti. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) içinde illegal bir biçimde örgütlenmiş Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ)/ Paralel Devlet Yapılanması'nın (PDY) önce orduyu sonra da siyasal iktidarı ele geçirmek için tezgahladığı bir darbe girişimi atlatıldı. Kimilerine göre henüz süreç tamamlanmış değil ancak en kritik saatleri de geride kaldı.

Henüz elimizde yeterince veri yok. O gece neler olduğuna dair veriler yalnızca kırıntılar halinde geliyor. Fakat bunların hangisinin sağlıklı veri olduğu veya hangisinin aslında manipülasyon için ortaya saçıldığı konusu bile netlik kazanmış değil. Bu nedenle konuyla ilgili net bir hikaye ortaya koymak ve o gece neler yaşandığını anlatmak çok kolay değil. Fakat diğer yandan da bu konuyu anlaşılır hale getirmek ve tartışmak gerek. Toplumun her kesiminden bireylerin neler yaşadığını, darbe girişiminin nasıl olduğunu, operasyonların hangi zihniyetle gerçekleştiğini, hesapların nasıl yapıldığını, neden böylesi bir planlama veya böylesi operasyonlar yapıldığını, nasıl başarısızlığa uğradığını merak ediyor. Bu soruların sayısı daha da artırılabilir. Ama kısaca söylemek gerekirse henüz o gece olanların

bütünlüklü bir hikayesi yok. Kırıntılar halinde yapılan yorumlar ise kamuoyunda birer efsaneye dönüşüyor. Bu nedenle bu analiz kendi perspektifinden bir anlatı ortaya koymak ve bütünlüklü tartışmayı başlatmayı hedefliyor.

Analiz 15 Temmuz gecesi ortaya çıkan darbenin hareket planını ortaya koymaya ve bu planın stratejik bir değerlendirmesini yapmaya çalışacaktır. Bu darbe teşebbüsü üzerinden kısa ve uzun vadeli tedbirlerin nasıl alınabileceğine dair sonuçlar üretecektir. O gece harekete geçenlerin hareketi nasıl planladıklarını ve nasıl uyguladıklarını değerlendirecektir. Bu değerlendirmeye göre planlamayı yapanlar darbenin yöntemine fazlaca odaklı olduklarından darbenin hedeflerini ele geçiremediler ve başarısız oldular. Darbe planı siyasal ve stratejik düzlemde sırasıyla hükümet ve orduyu ele geçirmeyi hedefledi. Emir komuta düzeninde olmadığından cuntacılar öncelikle tüm orduyu sonra da siyasal otoriteyi ele geçirmek istedi. Böylesi bir operasyon için tipik bir yıldırım savaşı uygulaması tercih etti. Küçük ve hızlı birliklerle stratejik önemi yüksek hedefleri devre dışı bırakarak ya da ele geçirerek ilerleyecekti. Noktalardan başlayan operasyonlar zamanla genişleyecek ve kartopu etkisiyle tüm ülkeyi kapsayacaktı. Emir komuta zincirinde olmadığından düzen ve güçten değil, kaos, şaşkınlık, sürat ve karanlıktan faydalanacaktı. Elindeki asker sayısı ile tüm Türkiye'yi birden ele geçirmesi mümkün değildi. Bu nedenle sadece Ankara ve İstanbul'a odaklandı. İstanbul'u devre dışı bırakmak ve Ankara'da önemli noktaları ele geçirmek hedeflendi. Bu nedenle İstanbul'da ele geçirme operasyonları yapılmadı. Bunun yerine köprüler, TRT, CNN, Telekom ve Büyükşehir Belediyesi gibi ulaşım ve haberleşme adresleri felç edilmeye çalışıldı. Ankara'da ise Jandarma Genel Komutanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, MİT ve Emniyet başta olmak üzere silahlı kuvvet merkezleri ele geçirilmek istendi. Bu mantığa göre önce ordu ardından hükümet sonra devlet en sonunda da tüm ülke ele geçecekti.

Başta Cumhurbaşkanı olmak üzere, hükümet, diğer siyasi partiler, medya, polis, belediyeler ve özellikle Türk milletinin üstün gayreti bu planın başarısızlığa uğramasında muazzam bir rol oynamıştır. Fakat planın kendi zayıflıkları da hızlı bir şekilde çökmesini garanti altına almıştır. Bahsi geçen yıldırım savaşı planı taktik ve operasyonel yöntemlere odaklanırken siyasal ve stratejik hedefleri ıskalamıştır. Özellikle Cumhurbaşkanı ve hükümet gibi siyasal hedeflere ulaşma önceliğini kurgulayamamıştır. Halbuki Türkiye'nin sosyolojik ve siyasal özellikleri düşünüldüğünde özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın siyaset dengelerinde oynadığı rol ve toplum üzerindeki etkisi nedeniyle en önemli hedef olduğunu herkes bilir. Muhtemelen darbeyi planlayanlar da bunu biliyordu ve bu nedenle de Cumhurbaşkanı'nı ilk hedefler listesine aldılar. Fakat ilk operasyonu Cumhurbaşkanı'na gerçekleştiremediler. Görünen o ki hedeflerden yalnızca bir hedef olarak görmek ve daha çok darbenin taktiksel ve operasyonel yöntemine eğilmek darbeciler için tarihi bir hata haline dönüştü. O kırılma anından itibaren saat darbecilerin aleyhine işledi. Bu zamanı çok başarılı bir biçimde kullanan darbe karşıtı tüm unsurlar ülkeyi bir intiharın eşiğinden kurtarabildi.

Aşağıdaki bölümde bu süreç daha ayrıntılı bir biçimde tartışılacaktır. Bir sonraki bölümde ise darbecilerin neden stratejik hedefe ulaşamadığı konusu ele alınacak ve bunun sebebi olarak örgütlenme yapısı gösterilecektir. Hem askeri-bürokratik zihniyet hem de gizli mesihanik bir örgüt zihniyeti sahibi olmak bu planın kurgucularında gereksiz bir özgüven ve ezbere dayalı hesaba itmiş gibi görünüyor. Rasyonalitenin yerini içeriden dışarıya yayılan iyi kurgulanmış bir yöntemin stratejik hedefleri kaçınılmaz olarak elde etmek için yeterli olacağına dair bir kanaat almış. Buna göre siyasal iktidarın etrafı düştüğünde iktidar da düşecekti. Halbuki böylesi bir yıldırım hareketi stratejik hedefi operasyonel yönetime öncelikli kılmalıydı.

Çalışmanın son bölümünde ise bu darbe teşebbüsünden nasıl bir sonuç çıkarılacağı konusu ele alınmaktadır. Bu çerçevede kısa ve orta vadede olmak üzere iki grup öneri üretilmektedir. Kısa vadede öncelikle hızlı ve kapsamlı bir operasyonla darbecilerin ve sempatizanlarının ele geçirilmesi, darbe liderine yönelik tedbirlerin alınması, muhtemel intihar saldırıları ve suikast girişimlerine karşı hazırlıklı olunması, ABD üzerindeki diplomatik baskının artırılması, ABD ile müzakerelerin hukuki zemin aldatmacası yerine siyasal ve askeri zeminde yapılması tavsiyeleri üretilmektedir.

Uzun vadede ise dört ayrı düzlemde tavsiyeler üretilmiştir. Buna göre siyasal düzlemde şu gibi tedbirler alınmalıdır: Orduda cuntacılığı özendiren yapı revize edilmeli, fraksiyonlar olduğu imajı ortadan kaldırılmalı, yerlilik ve millilik vurgusu arttırılmalı, tüm bunları mümkün kılmak için siyasetin ordu üzerindeki denetim ve kontrolü güçlendirilmelidir.

Stratejik düzlemde ise şu adımlar atılmalıdır: Darbecilerin ulaşmak isteyeceği hedeflerin ulaşımı zorlaştırılmalı ve bu hedeflerin sayısı artırılmalıdır.

Operasyonel ve taktik düzlemde ise şu üç tedbir alınmalı: Darbecilerin hareket kabiliyeti kısıtlanmalı, darbe karşıtlarının ateş gücü artırılmalı ve darbecileri hedeflerinden saptıracak tedbirler geliştirilmelidir.

CUNTANIN HAREKAT PLANI

Darbenin hareket planını ortaya çıkarmak için bahsi geçen darbecilerin siyasal ve stratejik anlamda neyi hedeflediklerini taktik ve operasyonel düzlemde nasıl hareket ettiklerini, hangi hesaplamaları neden yaptıklarını ortaya çıkarmak gerekir.

Bu kısaca şöyle anlatılabilir. Darbeyi gerçekleştirmeye çalışan grup FETÖ'nün orduda konuşlanmış askeri kanadıydı. Henüz toplam sayılarını bilmiyoruz ama TSK'nın bütününe hükmedecek sayıda olmadığını yani hiyerarşik bir

şekilde emir komuta sistemi içerisinde darbe gerçekleştiremeyecek sayıda olduklarını biliyoruz. Bunu bu grup pek tabii ki bizden daha iyi biliyordu. Bu grubun düşündüğü başka bir şey daha vardı. O da yakın zamanda kendilerine yönelik bir operasyonun gerçekleştirilebileceğiydi. Ağustos ayında Yüksek Askeri Şura (YAŞ) toplanacaktı. Bu şurada FETÖ'cü grupların ordudan uzaklaştırılacağı uzun süredir konuşuluyordu. Tam da bu nedenle örgüt çılgınca bir girişimi başlattı.

Devlete karşı savaş açmış olan FETÖ bundan önce 7 Şubat 2012 ve 17-25 Aralık 2013 tarihlerinde darbe girişiminde bulundu.

Devlete savaş açmış olan bu grup daha önceki iki darbe denemesinde başarısız olmuştu. 7 Şubat 2012 tarihinde MİT Müsteşarı Hakan Fidan'a yönelik operasyon bunların ilkiydi. O tarihte devlette daha etkin olmalarına rağmen daha kısıtlı bir operasyon tercih etmiş ve yalnızca MİT Müsteşarını hukuku araçsallaştırarak ele geçirmek oradan da mümkünse dönemin Başbakan'ı Erdoğan'ı devirmek planlanmıştı. Erdoğan ve Fidan'ın manevralarıyla atlatılan bu süreç hükümet ile FETÖ örgütü arasındaki ilişkiyi başka bir boyuta taşıdı.

Bunun üzerine örgüt ikinci ve daha büyük adımını 17-25 Aralık (2013) tarihlerinde attı. Bu kez doğrudan Erdoğan'a ve yakın çevresine yönelik bir operasyon başlattı. Yine hukuku ve toplumsal kaosu araçsallaştırarak Erdoğan'ı devirmeye yöneldi. Fakat alınan sert tedbirler sayesinde bu çaba da başarısızlığa uğratıldı. O zamana kadar görülmemiş bir darbe denemesiydi. Aslında kitle iletişim araçları kullanılarak hukuki bir süreçmiş gibi yürütülmesi darbe imajını ortadan kaldırmaya yönelikti. Bu nedenle de çok kimse bu olaya darbe dememeyi tercih etti. Fakat her ne olursa olsun yapılan şey oldukça çüretkardı. Bundan sonra hükümet ve devlet

karşı tedbirler aldı. Bu tedbirler alınırken özellikle örgütün silahlı kanadına yönelik de operasyonlar yapılması gerektiği dile getiriliyordu. İçişleri ve Adalet bakanlıkları bünyesinde çeşitli operasyonlar gerçekleştirilmiş ve bu alanlar en azından kısmen daha güvenli hale getirilmişti. Sıra ordudaki unsurları temizlemeye gelmişti. Bu grubun ordudaki unsurları tehlikeli olarak görülmesine rağmen toplumun birçok katmanındaki birçok kimse için bu unsurlar yakın değil uzak tehdit gibi görünüyordu.

Kimse geçtiğimiz haftaya kadar bir grup askerin 2016 yılında böylesi bir çılgınlığa girişebileceğini beklemiyordu. Fakat bu da oldu. 15 Temmuz gecesi böyle bir çılgınlık gerçekleşti. Ordudaki bu askerler Ağustos'taki YAŞ'ı örgütsel varoluşlarının sonu olarak gördü. Bu nedenle de ölüm kalım mücadelesi verdiğine kendini inandırdı. Örgütçü mantığa körü körüne inanmış olan bireylerin yenilmezliğine inandıkları "hocaları"ndan gelen her haberi müjde olarak görmesi de bu inanca katkı sundu.

Bu çerçevede yapılan hesaplamalarla örgüt darbeyi nasıl yapacağını planlamaya başladı. Bu planın siyasal hedefi devleti ele geçirmektir. Siyasal düzlemde devleti ele geçirmek isteyen örgütün stratejik hedefi orduyu ele geçirmektir. Yani devleti ele geçirmenin yolu orduyu ele geçirmek olarak planlanmıştı. Ordunun ele geçirilmesi ise taktik ve operasyonel düzlemdeki hesaplara bağlıydı. Bu nedenle adresleri ele geçirmede içten dışa yayılan bir yöntem tercih edildi. Nokta hedefler ele geçirilecek ve buralardaki etkinlik kartopu etkisiyle tüm ülkeye yayılacaktı.

Bu düşünceler çerçevesinde hesap yapan grup darbe için toplumsal desteği olmadığını biliyordu. Fakat aynı zamanda görünüyor ki sosyal desteği de küçümsüyorlardı. Bütün meseleyi taktik düzlemdeki başarıya indirgemişlerdi. Yani hızlı bir şekilde noktadan genele açılan bir yöntemin takip edilmesini her türlü hesaplamanın önüne koymuşlardı. Her stratejinin bir düzleme indirgenmesi doğaldır. Stratejiler bazen siyasal hedefe bazen stratejik

düzleme bazen de taktik düzleme indirgenebilir. Mesela Clausewitz hep stratejinin siyasal hedefe indirgenmesi gerektiğini, diğer düzlemlerin de siyasal hedefe göre şekilleneceğini düşünmüştür. Fakat bu darbeyi gerçekleştirenler muhtemelen çaresizliğin doğurduğu gereksiz bir hüsnükuruntuyla taktik düzlemde elde edilecek bir başarının diğer alanları ele geçirmeye yetebileceğini düşündü.

Bu nedenle darbe planlamasını yapanlar savaş tarihinde çokça tartışılmış ve çokça uygulanmış bir yöntem olan yıldırım savaşı yöntemini devreye sokmaya karar vermişler. Buna göre emir komuta düzeninde yapılmadığından bu darbede asker sayısı azdı. Az olduğu için Türkiye'nin tüm şehirlerini ve tüm sokaklarını tutmak, herkesi eve hapsedmek mümkün değildi. Örneğin 1980 darbesinde olduğu gibi her sokağın başına bir birlik yerleştirme şansı yoktu. 1980 tarzı darbeler ne kadar düzen içerisinde olursa o kadar başarılı olur. Yani bu tarz darbelerde önemli olan asker sevkiyatını düzenli biçimde yapmak ve karmaşaya mahal vermemektir. Fakat yıldırım savaşından müllhem stratejiler ise tam tersi karmaşadan faydalanmak ister. Her alanı tek tek kontrol edemeyeceğinden yaratılan kargaşa ve korku ortamında savunma güçlerine uyanma imkanı sunmadan kargaşanın ve karanlığın içinde etkinlik alanını olduğundan daha fazla göstermek ister. Bu nedenle bu darbe operasyonu düzeni değil karmaşayı, geniş alanları değil nokta hedefleri tercih etti. Önemli olan tüm diğer aktörleri hareketsiz bırakmaktır. Bu esnada hareketli olan tek grup darbeciler olacaktı. Sürekli ve hızlı hareket inisiyatifi darbecilerde tutacaktı. Karmaşada şaşkına dönen diğer tüm aktörler pozisyon almakta gecikecek böylece darbeci grubun sayısal azlığı hareketlilik sayesinde bir avantaja dönüştürülecekti. Mesela Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında Fransa sınırına saldırmak yerine küçük birliklerle ormanlık alan olan Ardenler'den hareket etmesi bu tür sürprizlere örnektir. Ne kadar kaos olursa, saldıran o kadar avantajlı olur.

Düz ovoidan değil ormandan, gündüz değil akşam, büyük birlikler değil küçük birlikler bu tür hareketlerin esasını oluşturur. İkinci Dünya Savaşı sırasında motorize Alman birlikleri çoğu zaman birbirleriyle telsiz irtibatını bile kaybediyordu. Fakat bunu önemsemiyorlar, Fransız cephe savunmasını felç edip hemen arkasından dolanıp doğrudan Paris'e ilerliyorlardı. Veya 6 Gün Savaşı'nda İsrail'in cephelerde piyadelerle savaşmak yerine tankları uçaklarla destekleme mantığında olduğu gibi yıldırım savaşları cepheyi değil, cephenin arkasındaki intikal hatlarını ve nokta hedefleri vurmayı dener.

15 Temmuz gecesi uygulanan darbe planı da tüm Türkiye'yi ele geçiremeyeceği için sadece en önemli adreslere ve ulaşımı felç etmeye odaklandı. Eğer tüm ülkeyi ele geçirip her sokağa asker dikemiyorsanız, ülkenin en önemli merkezlerine odaklanırsınız. Bunlar hiç şüphesiz Ankara ve İstanbul'dur. Ankara nokta hedeflerin olduğu ve nihai başarıyı belirleyen asıl hedeftir. İstanbul ise felç edilmeye uygun hedeftir. Tam da bu nedenle darbeciler İstanbul'u felç etmeyi denerken, Ankara'da hedefleri ele geçirmeyi dener.

Öncelikle darbeciler İstanbul'da iktidarı ele geçirmeye yarayacak hedeflere yönelmedi. Bunun yerine ulaşım ve haberleşmeyi felç etmeyi dendi. Yoğunlaştığı hedefler de buna göre seçilmişti. Darbeciler İstanbul'da öncelikle Boğaz Köprüleri, TRT, CNN, Telekom, Büyükşehir Belediyesi ve Vatan Caddesi'ndeki Emniyet Müdürlüğünü seçti. Bunlardan sadece Emniyet Müdürlüğü gerçek anlamda ele geçirilecek bir hedefti. Diğerleri ulaşım ya da haberleşme adresleriydi.

Dikkat edilecek olursa darbe operasyonu köprülerde başladı. Yani tıkanması durumunda İstanbul'u felce uğratma şansı en yüksek adrese ilk saldırı gerçekleştirildi. Boğazı ele geçirerek pozitif bir siyasal hedefe ulaşamazsınız. Sadece rakiplerinizi durdurabilirsiniz. Karmaşa, kaos üretebilirsiniz. Dolayısıyla hareketin boğazdan başlatılmış olması aslında yaratılmak istenen kaos ve düzensizlik amacına hizmet eder. Velhasıl köprüye asker çıkmasının hemen ardından fısıltı,

söylenti, kaos ve düzensizlik yaygınlaşmaya başladı. Örneğin bazı araçlar hatta kamyonlar E-5 gibi çok önemli yollarda dahi tersten gitmeye başladılar. Bunu gören halkın evlerine koşuşturması gerekiyordu. Böylelikle İstanbul devre dışı bırakılmış olacaktı.

15 Temmuz gecesi uygulanan darbe planı tüm Türkiye'yi ele geçiremeyeceği için sadece önemli adreslere ve ulaşımı felç etmeye odaklandı. Eğer tüm ülkeyi ele geçirip her sokağa asker dikemiyorsanız ülkenin en önemli merkezlerine odaklanırsınız.

Dikkat çeken ikinci sembolik hedef havalimanlarıydı. Özellikle Yeşilköy havalimanının önüne gönderilen tanklar büyük endişe yaratacaktı. Türkiye'nin en önemli ulaşım merkezi kontrol altındaymış görüntüsü çıkarınca İstanbul'un tüm ülke ve hatta uluslararası bağlantısı da felce uğramış olacaktı. Fakat dikkat edilecek olursa darbeciler havalimanını ele geçirmeye çalışmadılar. Kuleyi ve iniş kalkışları kontrol edecek sayıda personelleri olmadığından ele geçirmek yerine devre dışı bırakmak istediler.

İstanbul'da bu ulaşımı etkileyecek davranışın yanında iletişimi engelleyecek adımlar da atıldı. Bunların başında da TRT ve CNN Türk gibi televizyon kanallarını ele geçirmek ve istenmeyen türde yayınları engelleyerek TRT'den darbe metni okutturmak vardı. Darbe metninin yine halk üzerinde kaotik bir etki yaratması bekleniyordu. Darbeciler önceleri özel televizyonlara bir operasyon gerçekleştirmemişti. Ancak özellikle ana akım medya kuruluşlarının darbe karşıtı yayınlar yapmasının ardından CNN Türk'e yönelik bir operasyona da tanık olduk. Aynı saatlerde bir operasyon da Acıbadem'deki Türk Telekom binasına gerçekleştirildi. Bu operasyon da iletişim araçlarına yönelik bir operasyondur.

Son olarak Büyükşehir Belediyesinin binasına yönelik operasyon da aynı amaca yönelikti. Büyükşehir Belediyesi ulaşım araçlarını ve özel-

likle büyük araçları kontrol etme şansına sahipti. Bu nedenle bir direniş koordinasyon merkezi gibi çalıştı. Darbeciler muhtemelen bunu da ortadan kaldırmak ve belediyeyi de devre dışı bırakmak istedi.

İstanbul'da hedefe konan fakat asıl işlevi haberleşme ve ulaşım olmayan tek adres Vatan Caddesi'ndeki Emniyet binasıydı. Herhangi bir darbe girişiminde kontrol altına alınması en çok beklenen adreslerden birisi tabii ki Emniyet Müdürlüğüdür. Böylelikle silahlı tek grup olan polisin merkezi işgal edilerek devre dışı bırakılır. Fakat ilginçtir darbecilerin en az ısrarcı olduğu adreslerin başında Emniyet Müdürlüğü geliyor. Yani aslında darbeciler burayı kontrol etmek istese de diğer iletişim araçlarında olduğu kadar ısrarcı olmamıştır. Bu da İstanbul'daki operasyonların mantığını yansıtmaması bakımından ilginçtir. Önem verilen hedefler iletişim ve ulaşım araçları olmuştur. Ele geçirmek yerine devre dışı bırakılmak istenmiştir.

Ankara'da ise tam tersi bir resim mevcuttu. Ankara'da doğrudan doğruya askeri hedefler ele geçirilmeye çalışıldı. Şimdilik görüldüğüne göre en büyük çatışmalar Jandarma ve Genelkurmay karargahlarında, MİT ve Emniyette meydana gelmişti. İlk iki adres aslında darbenin öncelikle askeriye gerçekleştirilmek istendiğini, oradan da tüm diğer kurumlara yayılmak üzere kurgulandığını gösteriyor.

Darbecilerin doğrudan doğruya MİT'i hedef alması çok şaşırtıcı değildir. MİT ve Hakan Fidan aslında başından bu yana tıpkı Erdoğan gibi en öncelikli hedeflerden biri olarak görülmüyordu. Ankara'da darbe yapan bu grubun öncelikli rakibi olan MİT'e saldırmaması beklene- mezdi. Fakat özellikle MİT'in beklenenden daha dirençli çıkmış olması ele geçirme operasyonunun uzamasına ve uzadıkça da başarısızlığı garantilemesine neden oldu.

Fakat asıl belirleyici olan Jandarma ve Genelkurmayaya yapılan operasyonlardı. Darbe- ye teşebbüs edenler başarının yöntemi olarak özelden genele giden bir taktik ve yöntem iz-

lemek gerektiği fikrine sahipti. Yani öncelikle siyasal hedefleri ele geçirmek yerine onları ele geçirmek için araçsal olan askeri hedefleri tercih ettiler. Bu pek tabii ki birçok şartta doğru bir tercih sayılabilirdi. Çünkü siyasal iktidarı devirmek için öncelikle ordunun kontrol edilmesi gerektiği düşünülebilir. Bu doğru bir planlama gibi görünüyor. Fakat Türkiye özelinde oldukça eksik bir değerlendirme olduğu ortada. Zira hepimiz biliyoruz ki Tayyip Erdoğan'ın kişisel varlığı ve karizması Türkiye'de birçok kurumun önünde gelir. Bu nedenle darbecilerin Erdoğan'dan başlamamış olması rasyonel düzlemde açıklanabilecek bir durum değildir. Eğer darbenin 21.00'da başladığını düşünecek olursak Erdoğan'ın bulunduğu otele ancak dört saatte ulaşılmış olması darbecilerin nasıl bir hata yaptıklarını göstermesi bakımından önemli bir kanıttır.

Tabii ki darbeciler Erdoğan'ı öncelikli bir hedef olarak belirlemişlerdir. Aslında bu öncelikli hedeflerin her birinin aynı anda gerçekleştirilmek üzere planlandığı söylenebilir. Eğer durum böyleyse o zaman darbecilerin Cumhurbaşkanı hedefini görmezden gelmedikleri ve önemsedikleri düşünülebilir. Fakat bu da yeterli bir açıklama değildir. Zira bu tür bir yıldırım hareketinin başarısının öncelikle Erdoğan'ı ele geçirmek olduğu çok açık. Bunu yapamayan bir darbe girişimi kaosu ne kadar artırmayı denerse dener, Erdoğan'ın bu toplum üzerindeki dönüştürücü ve yönlendirici etkisini görmezden gelme lüksü yoktur. Dolayısıyla darbecilerin Erdoğan'a bir dakikadan kısa ulaşım mesafesinde değillerse bu darbeyi hiç başlatmaması gerekirdi. Darbenin saati ve günü çeşitli zorunluluklar nedeniyle değiştirilmek durumunda kalmış olsa bile bütün zamanlamanın Erdoğan'a göre yapılması gerektiğinden dolayı, neden bunun es geçildiği hala anlaşılabilir bir durum değildir. Görünen o ki suikast için gönderilen birlikler Erdoğan otelden ayrıldıktan tam bir saat sonra otele ulaşıyor. Erdoğan'ın otelden ayrılmasının da

en azından iki saat aldığı varsayılacak olursa, bu birliklerin Erdoğan'a ancak üç saat sonra yönlendirildiği sonucu çıkar. Üç saat gibi bir süre sadece operasyonel bir beceriksizlikle açıklanamaz. Darbe yapan bir örgüt en önemli hedefine üç saat boyunca ulaşma becerisinden yoksunsa o zaman zaten konuşmaya pek gerek yok. Bunun operasyonel bir yetersizlik sonucu olmadığı ortada. Bu nedenle geriye aslında taktik düzlemdeki hatalar kalıyor. Yani darbe planlayıcılarının taktik ile strateji arasındaki bağı kuramamasının bir sonucudur.

Darbeyi yapanların taktik ve yönetime olan takıntısı stratejik hedefini unutmalarına neden oluyor. En temel özelliği kullandığı yöntemler olan, bu yöntemleri hayat biçimi haline getirecek kadar abartan ve bu çerçevede kişisel ve örgütsel hedefini, varlık amacını bile unutan bir mesihane örgütün üyelerinin darbe denemesi sırasında da örgütsel hastalıklarına kapılma şansı çok yüksek. Bugün bu paralel örgütün nasıl çalıştığı bilinir fakat bu çalışmanın sonunda nihai olarak neyi hedeflediği belirsizdir. Mesela örgüt elemanları "tedbir" uygulaması gerektiğini çok iyi bilir ve hayatı boyunca en yakınlarına bile bu yöntemi uygular ve tedbiri bir yaşam biçimi haline getirirler. Fakat bu örgüt üyeleri arasında bir araştırma yapılsa örgütün nihai hedefinin ne olduğuna dair gerçekten aralarında ortak bir fikrin olmadığı görülür. Tabii ki çok basmakalıp ifadelerle karşılaşılır fakat ayrıntılara inildiğinde bu yöntemin kullanılmasının nedenlerini açıklayamaz. Aynı şekilde bu darbenin planlayıcıları taktik üzerinde o kadar çok düşünmüş ki hedefin önemini gözden kaçırmış olabilir. Yani içeriden dışarıya doğru bir kartopu etkisiyle büyüyecek, mümkün ve aslında tümüyle muğlak olan tüm hedeflere ulaşacaktı. Doymak bilmez bir hırsın ürünü olan örgüt, sürekli ve her şeyi istediğinden hedeflerini düşünemez hale gelir. Fakat görüldüğü gibi bu mantık stratejik hedefin unutulmasına neden oldu.

Bu durumun bir başka göstergesi ise yine hedeflerden birisi olması gereken Başbakanlığa

ve hükümetin diğer yetkililerine yönelik neredeyse hiçbir çabanın sarf edilmemiş olmasıdır. Şimdilerde Başbakan'ın konvoyunun kurşunlandığını duyuyoruz. Fakat Başbakanlığa doğrudan bir saldırı hiç gerçekleşmedi. Başbakanlık etrafında çeşitli tedbirler alındığını biliyoruz. Yalnız darbecilerin bu hedefe yönelmemiş olmasının bu konuyla pek ilişkisi olmasa gerek. Zira benzer şartlardaki birçok hedefe saldıran darbeciler eğer ilk etapta gerçekleştirmek isteselerdi bu yönde bir adım atarlardı. Fakat darbeciler özelden genele doğru giden bir yöntem tercih ettikleri için ordu düştüğünde hükümetin de otomatik olarak düşeceğine inandıklarından hükümeti öncelikli hedef haline getirmeye gerek duymadılar. Darbeyi yaparken siyasal hedefi merkeze koymadılar. Çankaya'da hükümetiyle çalışma imkanı olan Başbakan tüm diğer askeri birliklere ve polis ekiplerine erişim imkanına sahip oldu. Şayet Başbakan gibi çok önemli bir hedef devre dışı bırakılmış olsaydı, o zaman ordunun diğer unsurları darbecilerin peşine takılmak gerektiğine dair bir şüpheye kapılabilirdi. Aynı şekilde hükümetin çalışır halde bulunması başta polis olmak üzere tüm mülki idarenin sorunsuzca çalışmasını sağladı.

CUNTACILIK ZİHNİYETİNİN KAÇINILMAZ SONU

Darbeciler gücün merkezini yanlış hesapladıklarını Kuvvet Komutanlarına yaptıkları operasyonla gösterdiler. Yine bürokratik mantalite ve örgütçü zihniyet ezberlerden hareket etmelerine ve standart operasyon prosedürlerine dayalı düşünmelerine neden oldu. Bilindiği gibi bürokratlar dünyayı kendi içinde bulundukları kurumun penceresinden seyrederler. Bu nedenle çoğu bürokratin kendi kurumunu dünyanın en önemli kurumu olarak gördüğünü biliriz. Dışişleri personeli de İçişleri personeli de asıl yükün kendi sırtlarında olduğunu ve ülkedeki en fazla önem verilmesi ve kaynak ayrılması gereken ku-

rumun kendi kurumları olduğunu düşünürler. Aynı şekilde her bürokrat kendi organizasyonunun herhangi bir meseleyle ilgilenmek için en uygun kurum olduğunu düşünür. Mesela bir uluslararası kriz durumunda Dışişleri bürokratları diplomatik kanallarla çözüm arayışını savunurken, Savunma Bakanlığı bürokratları aynı mesele için askeri çözümler gerektiğini dile getirir. Aynı şekilde darbe yapan askerler de bir ülkenin kontrol altında tutulmasının en iyi yolunun öncelikle askeri kontrol altında tutmak olduğunu düşünür. Bu nedenle darbecilerin askeri hedefleri siyasi hedeflerden daha öncelikli görmesi şaşırtıcı değildir.

Diğer taraftan bunlar sıradan birer bürokrat değildi. Bunlar aynı zamanda mesiyenik ve gizli bir örgütün üyesidir. Bu örgütün de kendine has parametreleri var. Hücre tipi örgütlenmenin dünyadaki en sağlam örneklerinden biri olan bu örgütün mensupları teker teker hedeflerini hiçbir zaman düşünmez. Hedefleri hep bir üstten gelir. Örgüt üyelerine sadece uygulayıcı yöntem ezberletilir. Yaptıklarının nereye varacağını düşünmeleri özellikle istenmez. Bu nedenle örgüt üyeleri varılacak hedefin hep bir üstteki yetkililer tarafından belirlenmiş olduğuna dair kesin inancı nedeniyle bu konuyu değerlendirmez. Zihni rahattır. O yalnızca kendisine verilen görevi en iyi bildiği şekliyle yapmak ister. Bu anlamda öncelik sıralamaları önemini yitirir. Kesin inanç teleolojik bir mantık üretir. Teleolojik mantık sahibi aktörler kendi görevlerini yerine getirdiklerinde başarının kaçınılmaz bir şekilde büyüyerek geleceğini düşünür. Yani kartopu gibi büyüyen bir operasyon hayal edilir. Hedefler arasındaki sıralama böyle bir mantıkta önemini yitirir. Yapılan kalkışmanın aslında bir siyasal hedefi olduğu ve bu siyasal hedefe ulaşmadan diğer ara kategorilerin yetersiz kalabileceği fikri hiç akla gelmez. Aslında darbe yapmanın nihai hedefinin siyasal mekanizmayı kontrol etmek olduğu unutulur.

Darbecilerin yaptığı ele geçirme planı tam da bunu gösteriyor. Aslında operasyonlar ön-

celikle askeri hedeflere yöneltilmiş. Kuvvet Komutanları ve Genelkurmay Başkanı ele geçirildiğinde hükümet ve Cumhurbaşkanı'nın da ele geçirilebileceği düşünülmüş. Halbuki siyasal zekası açık bir asker bu ülkede güç mimarisinin siyaseten nasıl şekillendiğini hesap etmeden böylesi bir kalkışmaya başlamazdı. Dikkat edilecek olursa Kuvvet Komutanları saatlerce meydanda olmasa da Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın ülkeye komuta edebildiği bir durumla karşılaştık.

Eğer Kuvvet Komutanları ve Genelkurmay Başkanı'nın ele geçirilmesi Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın ele geçirilmesinden daha kolay olsaydı, o zaman belki böyle bir yöntem denenebilir, önce zayıf halka çökertilir, Cumhurbaşkanı ve Başbakan yalnızlaştırılarak elde edilebilirdi. Fakat gördüğümüz kadarıyla Kuvvet Komutanlarına ulaşmak siyasal liderliğe ulaşmaktan daha kolay değilmiş. Özellikle Genelkurmay'a yapılan operasyonlar ciddi çatışmalar gerektirdi. Diğer taraftan önce siyasal liderlik hedeflenmiş olsaydı, darbenin çok daha hızlı ilerlemesi ve istediği kaos havasını yaratma şansı daha yüksek olurdu. Fakat darbeciler en büyük güçlerini Boğaz Köprüsü gibi stratejik olmayan, operasyonel ve taktiksel yani yönetsel noktalardan başlattı. Bu tür bir operasyon pek tabii ki başka şartlarda işleyebilirdi. Mesela bir yıldırım harekati değil de, yıldırma harekati tercih edilmiş olsaydı o zaman öncelikle siyasetin etrafının boşaltılması anlamlı bir yöntem tercihi olabilirdi. Fakat bir yıldırım harekati yapıyorsanız yönteminiz de ona göre şekillenmek durumundadır. Aksi taktirde belirlenen hedefle uygulanan yöntem arasındaki mesafe açılır ve hareket başarısızlıkla sonuçlanır.

Aslında bugünlerde hepimiz böyle bir örgütlenme biçiminin nasıl mümkün olduğunu ve nasıl bu kadar cüretkar olabildiklerini düşünürken şaşkınlık içindeyiz Devletin ve ordunun en yüksek kademelerine nasıl sızdıklarını düşünüyoruz. Sızma işleminde böyle başarılı olan bir örgütün her üç darbe denemesinde de başarısız olması çok şaşırtıcı görünüyor. Aslında hiç şaşırtıcı değil. Tam da sızmada başarılı olduklarından

bu operasyonlarda başarısız oldular. Örgütçü zihniyet sızmalarını kolaylaştırırken aynı zihniyet nihai başarısızlığın da sebebi oluyor. Bu tür örgütler kurumsal yapılarda başarılı olabilir ama stratejik karar alma gerektiren düzensizliklerde özgün düşünce şansından uzaktır. Şaşılacak derecede körlükler ve beceriksizlikler ortaya çıkabilir.

Bugün hepimiz general rütbesine ulaşmış bir askerin kendi zihnini nasıl olup da akli melekeleri şüpheli bir liderin emrine verdiğini hayretle izliyoruz.

Bugün hepimiz general seviyesine ulaşmış bir askerin kendi zihnini nasıl olup da akli melekeleri şüpheli bir liderin emrine verdiğini hayretle izliyoruz. Fakat o örgütün mensubu da bizim nasıl olup da o adamın zihniyetini anlamadığımızı hayret ediyor. Yani bu dünyanın gerçekliklerinden uzak yaşıyor. Böylesi bir zihniyete sahip örgüt üyesi için siyasal ve stratejik karar verme imkanları sınırlıdır.

CUNTAYLA MÜCADELE STRATEJİSİNİ DÜŞÜNMEK

Aslında bu tür bir darbe girişiminden çıkarılacak çok sayıda ders var. Bu konuyla ilgili çok sayıda değerlendirme yapılacaktır. Bunlar her ne olursa olsun, bu tür örgütlenmelerin zaman zaman ortaya çıkabileceği ve maalesef Türkiye'ye yönelik eylemler geliştirme ihtimalinin ortada olduğu görünüyor. Bir kamikaze saldırısı düzenleyen örgüt Türkiye'ye her zaman bir tehdit olduğunu gösterdi. Türkiye siyasi tarihinin belki de en güçlü siyasal liderliğinin olduğu bir dönemde ordunun ancak bir kısmını oluşturan grubun buna cüret etmesi hepimizi bu konuda daha ihtiyatlı olmak gerektiğine ikna ediyor.

Böylesi darbe girişimlerinin başarısız olacağını zaten gördük. Ülkemizde hem güçlü bir siyasal otorite mevcut hem de uyanık bir halk. TSK'nın darbeciler tarafından tüm yönlendirilmelere rağmen önde gidenlerin peşine düşmemiş olduğu da ortaya çıktı. Fakat böylesi cuntacı grupların ortaya çıkması da hala mümkün. Bu nedenle Türkiye önümüzdeki dönemde darbelerle karşılaşmak istemiyorsa öncelikle ordunun içinde cunta oluşumlarını engelleyici tedbirler alması gerekir. Bu tedbirler pek tabii ki sadece güvenlik tedbirleri olmayacaktır. Muhtemelen sosyal ve siyasal tedbirler daha önde gelecektir. Mesela toplumda darbenin daha da ayıplı hale getirilmesine dair çalışmalar üretilebilir. Eğitim kurumları, basın yayın ve benzeri organlarda bu tür darbe teşebbüslerinin zararları ortaya konabilir. Aynı şekilde siyasal düzlemde de önemli tedbirler alınmalıdır. Siyasal otoritenin orduya hakimiyeti ve ordu üzerindeki kontrolü bu konulardan bir tanesidir. Fakat bu son darbe teşebbüsünden hareket edecek olursak üretmemiz gereken çeşitli sonuçlar ve öneriler var.

Görünen o ki önümüzdeki dönemde alınacak tedbirler şu iki düzlemde düşünülebilir. Öncelikle kısa vadeli tedbirlere odaklanılmalı fakat sonra uzun vadeli ve yapısal tedbirlerin neler olacağı düşünülmelidir.

Acil Tedbirler

Kısa vadede devletin ve ordunun içinde bulunduğu durumdan acilen çıkartılması konusu ön plana çıkıyor. Zaten devlet ve hükümet bu konuda oldukça hızlı adımlar atmaya başladı. Ordu ve yargı gibi çok temel iki kurum başta olmak üzere devlet kurumlarında bu cuntacı zihniyetin tüm unsurlarını öncelikle baskı altına almak sonra da devre dışı bırakmak için hızlı operasyonlar gerçekleştirmek gerekli. Bu da maalesef darbe ortamının kendi şartlarında gerçekleşmek durumunda kalacak. Bu nedenle üzerinde şüphe bulunan tüm bürokratların kontrol altında tutulması gerekir. Bunun illa ki gözaltına alma ve tutuklama şeklinde olması gerekemeyebilir ama bir şekilde

kontrolden kaçırılmaması şarttır. Kamu çalışanları için yurt dışına çıkış yasağı ve benzerleri bu türden tedbirlerdir. Üzücü olmasına rağmen bunlar maalesef tüm toplum olarak katlanmak durumunda olduğumuz durumlarıdır.

Görüldüğü gibi bu örgüt üyeleri rasyonel zeminde hareket etmiyorlar. Grup mensubiyetleri kendi rasyoneliterlerinin önünde olduğundan her türlü çılgınlığı yapmaya hazır olduklarını ispatladılar. Bu nedenle benzeri intihar eylemleri gerçekleştirilmesi hep ihtimal dahilindedir. Şu andan itibaren kısa vadede örgütlü bir kalkışma daha yapmaları uzak bir ihtimal. Fakat tekil intihar eylemleri gerçekleştirmeleri hiç de uzak bir ihtimal değil. Böylesi saldırılar gerçekleştirmeleri ve intikam eylemleri yapmaları hiç kimseyi şaşırtmaz. Bu nedenle özellikle Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın korunmasına her zamandan daha fazla dikkat edilmesi gerekecek. Buna ilaveten henüz kontrol altına alınmamış olan darbe destekçilerine yönelik operasyonların da devam ettirilmesi elzemdir.

Tüm bu mücadele esnasında bu terörün arkasındaki liderin ve onun zihniyetinin de çöktürülmesi gerekecek. Gülen'in ABD'den istenmesi ve baskının arttırılması şart. Lider kültürü etrafında birleşmiş olan bu örgüt için en önemli motivasyon kaynağı maalesef ABD'dir. Bu nedenle Türkiye'nin öyle ya da böyle Gülen'in Türkiye'ye iadesi için bastırması gerekecektir. ABD tarafı bu darbe girişiminin ardında Gülen'in olduğunun farkında. Tabii ki geri iade için bahaneler üretiyor. Fakat Türkiye bu konuyu hukuki zeminde tartışmaktan uzak durmalıdır. Mesele hukuki değil, siyasi ve askeri bir meseledir. Bu nedenle ABD ile yapılacak müzakereler bu iki zemin üzerinden yürütülmelidir. Aksi takdirde zaman kaybı yaşanabilir.

Yalnız ABD tarafı durum ne olursa olsun Gülen'i teslim etmek istemeyecektir. Bu sadece Gülen'in Türkiye'ye karşı bir araç olarak kullanılabilir kıymetinden değil, bir örnek teşkil etmesi nedeniyle de böyledir. Çünkü ABD'nin ev sahipliği yaptığı tek örgüt lideri Gülen de-

ğil. ABD tarih boyunca bu tür yabancıları uzak coğrafyalara müdahil olmanın aracı olarak kullanmıştır ve kullanmaya devam edecektir. Gülen'i Türkiye'ye iade etmesi diğer benzeri örneklerin de iade edilebileceği anlamının doğmasına neden olabilir. Böylesi durumlardaki ortakları için bir güvenilirlik açığı yaratmamak için Gülen'i başka yollardan bir mesele olma halinden çıkartabilir. Başka bir ülkeye kaçış haberinin gündeme gelmesi kimseyi şaşırtmaz. Çünkü ABD hakikaten zor durumda. Bu sefer ciddi anlamda yakalandı. Meseleyi ne kadar hukuki zemine sokar ve ne kadar direktirse dirtsin, ortada gözden kaçırılmayacak açık gerçeklikler var. Türkiye'de demokratik ve yasal hükümete karşı bir darbe yapılmaya çalışıldı ve bu eylemin arkasındaki adam ABD'de yaşıyor. Bu gerçekliğin eğilip bükülecek tarafı yok. Bu nedenle Türkiye, ABD üzerinde kurduğu baskıyı çok daha ileri düzeylere yükseltme şansına sahip. Beklenen sonuç belki tam anlamıyla elde edilemeyebilir ama en azından Türkiye'yi uzun süredir bir sürü konuda bile isteye zor durumda bırakan ABD'nin eli zayıflatılabilir.

Gülen'in örgütü Türkiye'de çökertildikçe ABD için daha az kıymetli hale gelecektir. ABD için bir değer değil de bir yük olmaya başladığında ise ABD Gülen'den kurtulmak isteyecektir. Bu nedenle Türkiye, ABD üzerinde özellikle İncirlik Üssü'nü merkez alan baskısını artırırken bir yandan da Gülen'i ABD için değersiz kılacak operasyonları hızlı ve kapsamlı bir biçimde gerçekleştirmelidir. Aslında mesele dönüp dolaşıp aynı noktaya geliyor. Bu örgüte mensup kimselerin devletin tüm kademelerinden uzaklaştırılmaları ve suça bulaşanlara yönelik ise en ağır ve caydırıcı şekilde cezalandırılmaları acilen gerekiyor.

Yapısal Tedbirler

Bu darbe teşebbüsünden çıkartılacak dersler uzun vadede tedbirler alınması gerektiğini gösteriyor. Bugün Gülen grubu çökertilebilir ancak yarın başka bir grup yine benzer şekilde bir si-

lahlı eylem gerçekleştirebilir. Bunun ortada açık ispatı ya da ulaşılabilir verileri yok ama TSK'da başkaca inanç biçimlerinin, ideolojik yapıların da kendince örgütlenmeye çalıştığı hep konuşulur. Aslında FETÖ bize bunun gerçek olduğunu gösterdi. Bu nedenle uzun vadeli hesaplamalarda Türkiye'nin böylesi cuntacı bir darbe girişimine hedef olmamak, hedef olsa dahi atlatmak için üç alanda tedbir alması gerekiyor:

Uzun vadede darbe girişimlerinin başarılı olmaması için siyasal, stratejik, operasyonel ve taktik düzlemde tedbirler alınmalıdır.

Birinci tedbir alanı "siyasal düzlem"dedir. Türkiye gelecek dönemde ordusuna ortak bir kimlik kazandıracak siyasal tedbirler almalıdır. Orduda yapılanmış gruplardan biri darbeye teşebbüs etti. Bazen orduda "Avrasyacılar" diye bir gruptan bahsedilir. Bazen "NATO'cu" bir grup olduğu söylenir. Bazen "Vatanseverler" olarak adlandırılanlar bazen "Ulusalcı" olarak adlandırılanlar var. Bu bahsi geçen isimlerin doğru olması gerekmiyor. Öyle veya böyle ordu bu tür konularda dedikodu bile olsa bir tartışmanın zemini haline gelmiş. Bu nedenle bu konuya eğilmek öncelikle şart gibi görünüyor. Bir ülke ordusunda aranacak en temel özellik herkesin kabul edebileceği gibi yerli olmasıdır. Farklı hizipleşmelere müdahil olunmalıdır. Bunu sağlamanın yolu ise ordunun ele geçirildiğinde ülkenin ele geçirilebileceği fikrini ortadan kaldırmaktır. Yani aslında orduyu daha fazla siyasal kontrole açmaktır. Ordu siyaset tarafından kontrol edildiği müddetçe siyasal otoriteye bayrak açma ihtimali daha azdır. Böyle olursa şayet ordunun içinde siyasal hükümeti devirmek isteyen bir gruplaşma ortaya çıktığı durumlarda siyaset duruma çok daha kolay ve hızlı müdahale edebilir. Şimdiki haliyle TSK'nın YAŞ çerçevesindeki atama yükseltme düzenlemeleri

tam da cunta heveslilerinin sızabileceği boşluklar barındırmaktadır. Kendini bir zihniyete hasreden gruplar teamüllere iyi çalışarak bu çerçevede yükselişini sağlayabilir. Bahsi geçen teamüller hükümetlerin kontrolünü zayıflatıyor. Eğer cuntalaşmalar engellenmek isteniyorsa ordunun da milli irade tarafından düzenlenmeye hazır olması gerekir. Çünkü orduda cuntalaşma zihniyeti en az hükümet çevrelerinde olacaktır. Çünkü seçimle iş başına gelen gruplar orduda cuntalaşma peşinde koşmazlar. Bu yönde atılacak bir iki somut adım öncelikle anayasada yapılacak bir düzenleme ve Genelkurmay Başkanlığının Savunma Bakanlığına bağlanmasıyla atılabilir.

Ordu siyaset tarafından kontrol edildiği müddetçe siyasal otoriteye bayrak açma ihtimali daha azdır.

Bu tür bir tedbire muhtemelen itiraz olacaktır. Genelde Türkiye’de ordunun siyasal hükümetlerden bağımsız bir devlet kurumu olması gerektiği sık sık dile getirilir. Fakat bu kavramsallaştırma maalesef Türkiye’ye ait ve çok da doğru olmayan bir anlayıştır. Evet ordunun siyasal otoritenin gündelik siyasetinden belli ölçüde uzak olması tercih edilir ama ordunun siyaset müdahalesinden uzak olması düşünülemez. En nihayetinde ordu siyasetin belirlediği hedefler için araçsaldır. Birinci Dünya Savaşı öncesi Alman ordusu ve benzeri örnekler aslında hep siyasetin orduyu şekillendirmesi gerektiği fikrini doğrulamıştır. Burada bunun uzun bir tartışması yapılamaz. Bu başlı başına bir çalışma konusudur ancak en azından son darbe teşebbüsü bize siyasal kontrolün doğrudan erişmesinin bu kadar kısıtlı olmasının cuntacılığı özendirdiğini gösterdi. Bu nedenle de bu kontrolün artırılması sadece ülkenin değil ordunun da kendi yararına olacaktır. Aslında sosyal ve siyasal anlamda son yıllarda ülkede yaşanan de-

şim orduyu büyük ölçüde siyasal iktidarın kontrolüne sokmuştu. Fakat bu kontrol daha büyük oranda Erdoğan’ın kişisel karizması üzerinden yürümektedir. Bunun bir an önce kurumsallaştırılması ülkede yaşanan siyasal ve sosyal dönüşümün orduda da tamamlanması anlamına gelecektir. Bu çerçevede ordunun eğitim kurumları ve müfredatlarıyla bütünüyle reforme edilmesi ihtiyacı da gündeme ayrıca gelecektir.

Uzun vadeli tedbirlerin ikincisi “stratejik düzlem”de alınacak tedbirlerdir. Yine bu teşebbüsten yola çıkarak darbecilerin ancak cunta biçiminde ortaya çıkacağı düşünülecek olursa, bu tür darbe çabalarının başarıya ulaşmasının stratejik kıymeti yüksek hedeflere ulaşmaktan geçtiğini biliyoruz. Bu nedenle tedbir almak için bu cuntacıların bu tür hedeflere ulaşmasını mümkün olduğunca engellemek gerekecektir. Bunun için de atılacak iki adım var: Birincisi bu hedeflere ulaşımı zorlaştırmak, ikincisi de bu hedeflerin sayısını arttırmaktır. İlk olarak yapılması gereken darbenin başarı şansını artırabilecek hedefleri daha korunaklı hale getirmektir. Bu örnekte olduğu gibi Cumhurbaşkanı tatilde olsa dahi 40 veya 50 kişilik bir özel kuvvetle çatışabilecek şekilde korunması gerekiyor. Beştepe ve Çankaya hem tank hem de helikopter saldırılarına karşı korunaklı hale getirilmelidir. Füze savunma sistemleri ve tanksavarların bu gibi adreslerde konuşlandırılması gündeme gelmelidir. Yine Genelkurmay ve Kuvvet Komutanlıklarında saldırı değil, savunma silahlarının yaygınlaştırılması uygun olacaktır. İkinci olarak bu darbe bize cunta tarzı darbele-re, eğer iyi yönetilirse polis ve istihbarat örgütleri tarafından direniş üretilbileceğini gösterdi. Bu nedenle bu gibi stratejik adreslerin sayısının artırılması da cuntacıların başarı şansını azaltacaktır. Örneğin istihbarat örgütünün ikiye ayrılması, iç ve dış istihbarat birimlerinin kurulması bu gibi tedbirlerin başında gelir.

Üçüncü uzun vadeli tedbir ise “operasyonel ve taktik düzlem”de alınacak tedbirlerdir. Doğası gereği bu tedbirler darbenin yöntemlerini engelleyerek ve şaşırtarak yenmeyi ilgilendirir. Bu ise

darbecilerin yıldırım savaşı yöntemini bozarak yıldırma savaşına dönüşmesini sağlamak demektir. Bunu sağlamak için ise şu üç adım atılmalıdır:

Birincisi, darbecilerin hareket kabiliyetini sınırlandırmak gerekir. Darbecilerin karada hareketi engellemek için özellikle zırhlı birliklerin ulaşamayacağı güvenli alanlar oluşturmak gerekebilir veya zırhlı birliklerin çıkışlarını zorlaştıracak tedbirler düşünülebilir. Fakat asıl önemli mesele hava hareketliliğidir. Bu darbe girişimi bize helikopter yoluyla asker sevkiyatının darbe için önemini gösterdi. Bu nedenle darbe karşıtı hava savunma sistemleri yaratılması ve bunların komuta merkezlerinin sayısının mümkün olduğunca arttırılması gerekir.

İkincisi, darbe karşıtlarının ateş gücünü arttırmak gerekir. Tarih boyunca mobil, hareketli ve küçük birliklerin alternatifi ateş gücü yüksek savunma birlikleri olmuştur. Yine tarih içinde birinin diğerine daha avantajlı olduğu durumlar olmuştur. Sayıca az olan cuntacılar bu nedenle hep saldırgan ve hareketli olacaktır. Bu nedenle darbede hedef olarak seçilebilecek alanların kale gibi korunaklı hale getirilmesi veya ateş gücü yüksek sistemlerle korunması gerekir. Böylece çatışmalar kısa sürede yıpratma savaşına döner ve darbeciler sürekli vakit kaybeder. Örneğin MİT'e ve Emniyet'e yapılan saldırılar sırasında yerden yapılan savunmanın işe yaradığını gördük ama bu gibi merkezlerin daha ateş gücü yüksek sistemler tarafından korunmaması büyük hata olur.

Üçüncü olarak taktik düzlemde darbe karşıtları bu örnekte olduğu gibi darbecileri asıl hedeflerden uzaklaştırmanın yollarını bulmak zorundadır. Yine bu konu da uzun uzun ele alınabilir ama en azından Cumhurbaşkanı ve Başbakan gibi stratejik hedeflerin sürekli yer değiştirmesi veya değiştiriyor izlenimi verecek kurgular çıkarılması sağlanabilir.

Daha başka düzlemlerde daha başka uzun vadeli tedbirler de alınabilir. Burada analizine uzun uzun yer verilmediğinden girilmedi ama mesela "teknik düzlem"de tanka karşı tanksa-

var dengesi kurulması fikri gündeme gelmelidir. Yani darbe yapan cunta eğer ordunun tankını kullanacaksa poliste tanksavar bulunduğu fikri bu anlamda oldukça caydırıcı olacaktır. Böylesi ayrıntılı tedbirler ise daha teknik düzlemde ve bu boyutu daha derin tartışmalar gerektirmektedir.

Kısaca söylemek gerekirse, bir cunta ihtimali her zaman olabileceğini gördük. Buna karşı hem uzun hem de kısa vadede tedbirler almak gerek. Öncelikle PDY'ye yönelik kapsamlı ve hızlı bir temizliğin ardından uzun vadeli tedbirlere geçilmeli. Bu uzun vadeli tedbirler ise hem siyasal hem stratejik hem de operasyonel ve taktik düzlemde ayrı ayrı ele alınarak ortaya çıkan ufak cuntaların darbe karşıtı unsurlar tarafından nasıl elimine edileceğine dair çalışmalar yapılmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

15 Temmuz darbe girişimi bir intihar saldırısıydı. Devletle savaşan bir örgütün orduda örgütlenmiş hücreleri YAŞ kararları öncesi son şans olarak gördükleri çılgınca bir eyleme girişti. Nihai hedef devleti ele geçirmektir. Bunun için Cumhurbaşkanı ve hükümeti düşürmek gerekiyordu. Bunun için de ordunun ele geçirilmesi gerekiyordu. Darbe teşebbüsünün hareket planı da buna göre hazırlandı.

Yıldırım savaşı olarak adlandırılacak bir yöntemle Genelkurmay karargahından başlayarak bir kartopu etkisi halinde devleti ele geçirme fikri sahneye konuldu. Nokta hedefler kaos ortamında hızla hareket edilerek kısa sürede birleştirilecek, böylece devletin ve toplumun direnci çökertildiğinde Cumhurbaşkanı ve hükümet düşecekti. Emir komuta sistemi içinde değil bir cunta tarafından gerçekleştirildiğinden darbecilerin tüm ülkeyi ve tüm sokakları tutacak gücü yoktu. Bu nedenle sadece Ankara ve İstanbul'a odaklandılar. İstanbul'u felç etmek için köprü, televizyonlar, belediye ve havalimanı gibi ulaşım ve haberleşme araçları işlevsiz hale getirilmek istendi. İstanbul'da

adres ele geçirmek hedeflenmedi. Ankara'da ise Genelkurmay, Jandarma, MİT ve Emniyet gibi adresleri ele geçirmek hedeflendi. Cuntacılar yıldırım savaşı yöntemi seçmiş olmalarına rağmen hedef önceliklerini belirlemede bu planın doğasına uygun hedefler belirleyemedi. Halbuki yıldırım savaşı siyasal otoriteyi düşürmeyi daha öncelikli hale getirmeyi gerektirirdi. Bu mantığa göre siyasal hedefler köprü gibi taktik ve operasyonel hedeflerden öncelikli görülmeliydi. Bürokratik mantalite ve örgütçü zihniyet hedeflerin küçümsenmesine neden oldu. Darbe karşıtı tüm toplumsal ve idari güçlerin çabasıyla da birleşince darbeciler yenildi.

Bu darbe bize cuntacıların her zaman var olabileceğini ispatladı. Fakat aynı zamanda cuntacı darbe teşebbüslerinin de önlenileceğini ispatladı. Cuntacılıkla mücadelede ise dersler çıkarmamıza yardımcı olacaktır. Buna göre kısa ve uzun vadeli olmak üzere iki ana grup tavsiye üretilebilir.

Kısa vadede cuntacılara karşı sert ve hızlı tedbirler almak, diğer kurumlardaki sempatizanlarını kontrol altında bulundurmak gerekir. Rasyonelitesini kaybetmiş bu örgüt mensuplarının intihar ve suikast eylemlerine karşı dikkatli olmak gerekir. Cuntanın zihni altyapısını ve liderliğini çökertmek gerekir. Bu amaçla Fethullahçı Terör Örgütü liderinin ABD'den iadesi konusunda baskılar daha da artırılmalıdır. ABD'nin bu siyasi ve askeri meseleyi hukuk zeminine çekme ve geçiştirme gayretine karşı dikkatli olunmalıdır.

Uzun vadede ise siyasal, stratejik, taktik ve operasyonel olmak üzere dört düzlemde tedbirler alınmalıdır:

1. Siyasal düzlemde cuntacılığı engellemek için ordunun siyasal kontrolü artırılmalıdır:

- Hizipleşmeyle mücadele etmek
- Yerli ve milli ordu fikrini işlemek

- Terfide teamül mantığını kaldırmak ve hükümet yetkisini artırmak
- Anayasal düzenleme yapmak
- Genelkurmay'ı Savunma Bakanlığına bağlamak

2. Stratejik düzlemde üç tür tedbir alınmalıdır:

- Cuntacıların stratejik hedeflere ulaşımını zorlaştırmak: Siyasal liderliğin en az 50 kişilik ve ağır silahlı gruplarca sürekli korunması gibi tedbirler tartışılmalıdır.
- Stratejik hedeflerin sayısını arttırmak: Polis ve istihbarat merkezlerinin sayısını çoğaltmak gibi tedbirler bunlardandır.
- Bu çalışmada çok değinilmemekle birlikte içinden cuntaların çıkma ihtimali olan ordu helikopter ve tank kullanımına böylesi yoğun başvuruyorsa, darbe karşıtı kurumların tanksavar ve hava savunma sistemleriyle donatılması gerekecektir.

3. Taktik ve operasyonel düzlemlerde ise üç tür tedbir alınmalıdır:

- Cuntacıların hareket kabiliyetini sınırlandıracak tedbirler alınmalıdır. Özellikle hava hareketliliğini önlemek için füze savunma sistemleri kurulmalı ve bu merkezlerin sayısı arttırılmalıdır.
- Darbe karşıtlarının ateş gücünü arttıracak tedbirler alınmalıdır. Polis ve MİT gibi kurumların özellikle savunmacı özelliği yüksek ateşgücüne sahip araçlarla donatılması gerektir.
- Darbe karşıtlarının cuntacıları siyasal hedeflerden uzaklaştıracak planlamalar hazırlaması gerekir. Siyasal liderliğin hareketliliğine dair farklı ve çok sayıda protokoller üretmek gibi önlemler gündeme gelmelidir.

Bu analiz 15 Temmuz cuntacı darbe girişiminin hareket planı ve bu hareket planını üreten zihniyet üzerinedir. Çalışmada darbecilerin yıldırım savaşı olarak adlandırılabilir bir darbeye teşebbüs ettikleri dile getirilmektedir. Buna göre darbeciler Ankara ve İstanbul'da stratejik hedefleri ele geçirerek ya da devre dışı bırakarak önce orduyu ve toplumu sonra siyasal otoriteyi ele geçirmek istemiştir. Fakat taktik ve operasyonel yönetime fazla odaklanan darbeciler stratejik hedeflere hakkıyla eğilmediler çünkü sahip oldukları bürokratik ve örgütçü zihniyet hedeflerden uzaklaşmalarına neden oldu. Bu iddialar üzerine analiz kısa ve uzun vadeli tedbirler tavsiye etmektedir. Kısa vadede Paralel Devlet Yapılanması'yla (PDY) acil ve kapsamlı mücadeleye işaret edilmiştir. Uzun vadede ise siyasal, stratejik ve taktik tedbirler ayrıntılandırılmıştır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org